

Posouzení námitky diskriminace ve věci pojištění člověka s Downovým syndromem

Paní A. A. si v podnětu stěžovala na postup pojišťovny B., a. s., která vypověděla pojištění jejímu zletilému synovi B. A. z důvodu jeho genetické poruchy Downův syndrom. Paní A. A. je opatrovnící B. A. omezeného na svéprávnosti a v pojistném vztahu figuruje jako pojistník.

Zákon mi svěřil úkol přispívat k prosazování práva na rovné zacházení a za tímto účelem poskytovat metodickou pomoc obětem diskriminace.¹ Na základě stěžovatelčina podnětu jsem se proto zabýval otázkou, zda se pojišťovna dopustila diskriminace syna stěžovatelky z důvodu zdravotního postižení.

A. Shrnutí závěrů

Pojišťovna jakožto poskytovatel služby nabízené veřejnosti se může dopustit přímé diskriminace, jestliže s jedním člověkem kvůli jeho zdravotnímu postižení zachází méně příznivě než s jinými lidmi ve srovnatelné situaci.² Diskriminací by nebylo nerovné zacházení, které umožňuje zvláštní zákon nebo které sleduje legitimní cíl a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.³ Zvláštním zákonem se v tomto případě rozumí zákon o pojišťovnictví,⁴ podle něhož má pojišťovna možnost na základě posouzení zdravotního stavu přiměřeně navýšit pojistné nebo upravit pojistné plnění, nemůže ale z důvodu zdravotního stavu pojištěnce odmítnout uzavřít pojistnou smlouvu.

Předpoklady pro to, aby se jednalo o přípustnou formu nerovného zacházení, nebyly v tomto případě naplněny, neboť automaticky a zcela odmítnout pojistit syna stěžovatelky neumožňuje zákon o pojišťovnictví, ani to není nezbytné ve smyslu antidiskriminačního zákona. **Pojišťovna se tak dopustila diskriminace z důvodu zdravotního postižení.⁵**

Z tohoto důvodu doporučuji pojišťovně zjednat nápravu.

Své právní úvahy a závěry podrobněji vysvětluji v části C tohoto posouzení.

B. Skutková zjištění

B.1 Informace od stěžovatelky

V roce 2005 uzavřela stěžovatelka pojistnou smlouvu na životní pojištění s Pojišťovnou C. Pojistná smlouva, v níž stěžovatelka figurovala jako pojistník i pojištěný, se vztahovala také na stěžovatelčiny děti. Tuto smlouvu nahradila v roce 2007 nově uzavřená pojistná

1 Ustanovení § 1a odst. 1 písm. e) ve spojení s § 21d zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

2 Ustanovení § 1 odst. 1 písm. j) ve spojení s § 1 odst. 3 a § 2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

3 Ustanovení § 7 odst. 1 antidiskriminačního zákona.

4 Ustanovení § 59 zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

5 Ustanovení § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

smlouva, která rovněž zahrnovala dětská pojištění obou dětí. Toto dětské pojištění bylo sjednáno tak, že vůči synovi stěžovatelky trvalo do jeho věku 26 let. Poté chtěla stěžovatelka opatrovaného syna a sebe pojistit znovu tak, aby pojištění prakticky pokračovalo.

V mezidobí došlo ke sloučení (fúzi) Pojišťovny C. s pojišťovnou B.. Proto stěžovatelka v dubnu 2023 uzavřela pojistnou smlouvu na životní pojištění se společností B. Pojistníkem a zároveň hlavním pojištěným byla opět ona a druhým pojištěným byl její syn. Smlouva zahrnovala vůči synovi stěžovatelky pojištění pro případ smrti, vážných onemocnění, pobytu v nemocnici a úrazu.

Pojištění syna stěžovatelky však pojišťovna v zákonné době dvou měsíců ode dne uzavření smlouvy vypověděla. Jako důvod uvedla zvýšené zdravotní riziko pojištěného. Výpověď pojištění obsahovala ustanovení, že ostatní sjednaná pojištění (tj. pojištění stěžovatelky) zůstávají nadále v platnosti.

Proti této úpravě pojistného krytí se stěžovatelka následně odvolala. Pojišťovna ale trvala na oprávněnosti výpovědi, kterou odůvodnila zvýšeným zdravotním rizikem v podobě Downova syndromu syna stěžovatelky.

Stěžovatelka se proto v této věci obrátila na ochránce. Usiluje o pojištění syna, pro kterého potřebuje zejména pojištění pro případ úrazu či onemocnění a pojištění pro případ souvisejícího pobytu v nemocnici.

B.2 Vyjádření pojišťovny B.

V reakci na ochránčovu výzvu k vyjádření pojišťovna uvedla, že se jednalo o běžný postup, kdy pojišťovna až po uzavření smlouvy zjišťuje, zda je pro ni daná osoba do pojištění vůbec akceptovatelná. V tomto případě tak dle pojišťovny po následném zhodnocení zdravotního stavu zájemce a z toho plynoucího pojistného rizika došlo k výpovědi části pojistné smlouvy. S Downovým syndromem pojišťovna B. pracuje jako s relevantním rizikovým faktorem a posuzuje, zda je nutné upravit sazby rizikovou přírážkou nebo výlukou, případně riziko nepřijmout. V případě syna stěžovatelky pojišťovna došla k tomu, že je nepřijatelný do pojištění, které požadoval v pojistné smlouvě.

Pojišťovna dále sdělila, že klienty posuzuje zcela individuálně a objektivně, ale že hodnocení zdravotního stavu v pojišťovnictví vychází z jiných principů než v praxi klinické medicíny. Ačkoli pojišťovna stěžovatelce původně jiná pojištění pro syna nenabídla, na základě výzvy ochránce uvedla několik pojištění, která synovi může nabídnout za standardní cenu. Jednalo se o pojištění pro případ smrti a o varianty pojištění související s následkem úrazu při dopravní nehodě.

C. Právní hodnocení

Odmítnutím pojistit syna stěžovatelky z důvodu genetické poruchy Downův syndrom se pojišťovna dopustila diskriminace. Úvahy, které mě vedly k tomuto závěru, vysvětlím níže.

C.1 Zákaz diskriminace

Antidiskriminační zákon upravuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace mimo jiné v oblasti přístupu ke zboží a službám nabízeným veřejnosti. Komerční pojištění mezi takové služby patří, protože je pojišťovna nabízí za úplatu širokému okruhu lidí. Při své činnosti proto pojišťovna musí dodržovat zákaz diskriminace stanovený antidiskriminačním zákonem.

Antidiskriminační zákon definuje přímou **diskriminaci**⁶ jako jednání nebo opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z některého zakázaného důvodu. Zákonem zakázaným důvodem je mimo jiné zdravotní postižení.

Zdravotním postižením se pak pro účely antidiskriminačního zákona rozumí tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení, které brání nebo může bránit osobám v jejich právu na rovné zacházení, a současně se musí jednat o dlouhodobé zdravotní postižení, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok.⁷ Downův syndrom, coby vrozená neléčitelná genetická porucha spojená s tělesným a mentálním postižením, tuto definici naplňuje.

V nynějším případě odmítnutí pojišťovny pojistit syna stěžovatelky představuje nerovné zacházení v porovnání s jinými osobami ve srovnatelné situaci, se kterými pojišťovna daná pojištění běžně uzavírá. Jak sama pojišťovna uvedla, důvodem odmítnutí syna stěžovatelky pojistit byla jeho genetická porucha Downův syndrom a s ním spojená rizika.

Vypovězení pojištění kvůli Downovu syndromu je tak **nerovným zacházením v zákonem chráněné oblasti služeb nabízených veřejnosti ze zákonem zakázaného důvodu zdravotního postižení**. Antidiskriminační zákon však vymezuje případy, kdy je nerovné zacházení přípustné.⁸ Těm se věnuji níže. **Pokud popsané nerovné zacházení se synem stěžovatelky nebude spadat pod některou z přípustných forem rozdílného zacházení, bude se jednat o diskriminaci ze strany pojišťovny.**

C.2 Přípustné nerovné zacházení podle zákona o pojišťovnictví

Případy, kdy je rozdílné zacházení přípustné, stanovuje antidiskriminační zákon v § 6 a § 7. Za přípustné formy rozdílného zacházení považuje také ty, které jsou vymezeny ve zvláštních zákonech.⁹ Zvláštním zákonem upravujícím činnost pojišťoven je zákon o pojišťovnictví. Ten v **§ 59 odst. 2** odkazuje na antidiskriminační zákon a stanovuje, že při určení výše pojistného a pro výpočet pojistného plnění je zakázáno použít hledisko odporující zásadě rovného zacházení. Za **přípustné nerovné zacházení ale považuje použití věku nebo zdravotního stavu jako určujícího faktoru při stanovení výše pojistného a pro výpočet pojistného plnění** u pojištění těch pojistných nebezpečí, u kterých je

6 Ustanovení § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

7 Ustanovení § 5 odst. 6 antidiskriminačního zákona.

8 Ustanovení § 6 a § 7 antidiskriminačního zákona.

9 Ustanovení § 7 odst. 4 antidiskriminačního zákona.

hodnocení pojistného rizika založeno na příslušných pojistně matematických metodách a statistických údajích, **pokud je rozdíl ve výši pojistného či pojistného plnění přiměřený.**

Ze zákona o pojišťovnictví tak vyplývá výjimka z obecného zákazu diskriminace v podobě možnosti na základě zdravotního stavu přiměřeně upravit výši pojistného či pojistného plnění. Zákon naopak neumožňuje uzavření pojistné smlouvy kvůli zdravotnímu stavu zcela odmítnout. Omezení, které znemožní osobě určitého věku či osobě se zdravotním postižením (formálně či fakticky) uzavření pojistné smlouvy, nelze dle odborné literatury¹⁰ považovat za přiměřené. Z uvedených důvodů tak nelze nepřijetí do pojištění z důvodu zdravotního postižení považovat za přípustné nerovné zacházení podle zákona o pojišťovnictví.

V posuzovaném případě pojišťovna kompletně vypověděla pojistnou smlouvu ve vztahu k synovi stěžovatelky, který dle pojišťovny není z důvodu postižení Downovým syndromem do pojištění přijatelný. Pokud by ve smlouvě figuroval syn stěžovatelky samostatně, vypověděla by pojišťovna celou jeho smlouvu. Ačkoli vůči stěžovateli zůstala smlouva dále platit, situaci ve vztahu k synovi stěžovatelky lze považovat za odmítnutí (znemožnění) uzavřít pojistnou smlouvu. **Nejednalo se tak pouze o přiměřenou modifikaci pojištění vzhledem ke zdravotnímu postižení, kterou umožňuje zákon o pojišťovnictví. Protože se jednalo o znemožnění uzavřít pojistnou smlouvu z důvodu zdravotního postižení, na případ syna stěžovatelky nedopadne výjimka ze zákazu diskriminace dle zákona o pojišťovnictví.**

C.3 Přípustné nerovné zacházení podle antidiskriminačního zákona

Antidiskriminační zákon dále pro oblast služeb nabízených veřejnosti stanovuje obecnou **výjimku ze zákazu diskriminace v podobě přípustného nerovného zacházení v ustanovení § 7 odst. 1.** Podle tohoto ustanovení nerovné zacházení z důvodu zdravotního postižení není diskriminací, pokud je objektivně odůvodněno legitimním cílem a zároveň jsou prostředky k dosažení takového cíle přiměřené a nezbytné. Je tedy třeba posoudit, zda pojišťovna v případě syna stěžovatelky tyto podmínky naplnila.

C.3.1 Pojišťovna sledovala legitimní cíl

Podle zákona musí pojišťovna provozovat svou činnost obezřetně, tedy postupovat způsobem, který nepoškozuje její majetek či majetek jí svěřený třetími osobami nebo neohrožuje bezpečnost a stabilitu.¹¹ Zákon také stanoví pojišťovně povinnost řízení rizik¹² spojených s fungováním pojistného systému. V tomto případě pojišťovna sleduje cíl zohlednit zvýšené riziko, které v důsledku zdravotního postižení Downovým syndromem pojišťovně vzniká, k zajištění své ekonomické stability. Vzhledem k tomu, že tyto povinnosti jí vyplývají ze zákona, je kritérium legitimního cíle naplněno.

10 Kvasnicová, Jana, Jiří Šamánek a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář.* K § 7 odst. 1. Systém ASPI. Wolters Kluwer, 2015 [cit. 2025-03-10].

11 Ustanovení § 6 odst. 1 a 3 zákona o pojišťovnictví.

12 Ustanovení § 7b a § 7c zákona o pojišťovnictví.

C.3.2 Odmítnutím pojistit syna stěžovatelky šlo sledovaného cíle dosáhnout

Dále je třeba posoudit, zda je zvolený postup přiměřený – tedy zda jím lze dosáhnout zvoleného legitimního cíle. Odmítnutím uzavřít pojištění se synem stěžovatelky pojišťovna zvýšená rizika spojená s Downovým syndromem vůbec nepřijme. Svého legitimního cíle tak dosáhne, protože tím rizika vůbec neponese. Kritérium přiměřenosti je tedy splněno.

C.3.3 Odmítnutí pojistit syna stěžovatelky nebylo nezbytné

U kritéria nezbytnosti je pak třeba zjistit, zda bylo nutné syna stěžovatelky z důvodu Downova syndromu odmítnout pojistit, a zda se nenabízely mírnější postupy. Ačkoli jsem si vědom, že s Downovým syndromem souvisí některá rizika, která pojišťovna považuje za nutné zohlednit, spatřuji jiné možnosti, jak se s těmito riziky při uzavírání pojištění mohla vypořádat.

Pojišťovna měla v tomto případě v souladu se zákonem o pojišťovnictví možnost zdravotní postižení syna stěžovatelky zohlednit při stanovení výše pojistného a při výpočtu pojistného plnění. Z vyjádření pojišťovny ale nevyplývá, že by ve vztahu k synovi stěžovatelky pojišťovna s touto variantou pracovala. Právě zohlednění zdravotního postižení při stanovení výše pojistného a pro výpočet pojistného plnění by přitom bylo v tomto případě možným mírnějším řešením.

Pojišťovna se dále v případě syna stěžovatelky nevyjádřila k vlivu zdravotního postižení na míru rizika souvisejícího s jednotlivými požadovanými pojištěními. Ačkoli u některých pojištění může Downův syndrom zvyšovat míru rizika pojistné události, u jiných pojistných událostí v rámci požadovaných pojištění postižení vliv mít nemusí. V nemocnici se například v důsledku zápalu plic, úrazu na kole z důvodu smyku na štěrk či zakopnutí při chůzi potmě může s takřka stejnou pravděpodobností ocitnout člověk bez postižení jako člověk s Downovým syndromem. Mírnějším opatřením k dosažení cíle by tak bylo individuálně vyhodnotit, pro jaké typy pojištění Downův syndrom skutečně výrazně zvyšuje pojistná rizika a k odmítnutí přistoupit jen u nich. To pojišťovna dle mně dostupných informací neučinila.

Proti tvrzení o nemožnosti přijmout syna stěžovatelky s Downovým syndromem do pojištění stojí také skutečnost, že byl po mnoho let pojištěn srovnatelnými pojištěními u Pojišťovny C., která se s Kooperativou v rámci fúze společností v roce 2019 sloučila. Jako právní nástupce Pojišťovny C., která syna stěžovatelky dříve pojistila, by jej tak měla být schopna pojistit také pojišťovna B.

To vše svědčí o tom, že vůči synovi stěžovatelky bylo možné použít mírnějšího postupu k dosažení (legitimního) cíle pojišťovny, než bylo úplné odmítnutí syna stěžovatelky pojistit.

Z výše popsaného vyplývá, že **postup pojišťovny nenaplňuje kritérium nezbytnosti, a tudíž se nejedná o přípustnou formu nerovného zacházení podle antidiskriminačního zákona.**

C.4 Závěrem

V tomto případě se nejedná o přípustné nerovné zacházení podle zákona o pojišťovnictví ani podle antidiskriminačního zákona. Mám tedy za to, že se pojišťovna vůči synovi stěžovatelky dopustila diskriminace z důvodu zdravotního postižení.

D. Informace o dalším postupu

Budu rád, když se celou záležitost podaří vyřešit **smírnou cestou**, ať už jednáním mezi pojišťovnou B. a stěžovatelkou napřímo, nebo s pomocí mediátora či mediátorky.¹³ Pokud by se smírného řešení nepodařilo dosáhnout, stěžovatelka se může obrátit na Českou národní banku nebo podat antidiskriminační žalobu k soudu.

Pojišťovně B. **doporučuji**:¹⁴

- (1) pojistit syna stěžovatelky, případně na základě vyjednávání se stěžovatelkou pojištění nastavit tak, aby do něj mohl být syn stěžovatelky přijat,
- (2) do budoucna dbát povinností podle antidiskriminačního zákona a zákona o pojišťovnictví a automaticky neodmítat pojistit osoby s Downovým syndromem.

Své posouzení zasílám stěžovateli a pojišťovně B. Byl bych rád, kdyby se pojišťovna ve lhůtě 30 dnů od doručení vyjádřila k navrženým doporučením. Ve stejné lhůtě se k mým závěrům může vyjádřit i stěžovatelka.

Brno 15. července 2025

JUDr. Stanislav Křeček
veřejný ochránce práv
(podepsáno elektronicky)

13 Bližší informace v letáku Mediace, dostupném z: <https://www.ochrance.cz/letaky/mediace/mediace.pdf>.

14 Ustanovení § 21d písm. c) zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.